

מכות דף כ"ג

אמר רב ששת בשם רבי אלעזר בן עזריה, מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין, שאין גוערין בה, שלא תאמר שלא חפצה בו? שכתוב "לא תחסם שור בדישו" וסמוך לו "כי ישובו אחים יחדו". ואמר רב ששת בשם רבי אלעזר בן עזריה, כל המבזה את המועדים³⁰⁴, כאילו עובד עבודה זרה, שכתוב "אלקי מסכה לא תעשה לך" וסמוך לו "את חג המצות תשמר"³⁰⁵. ואמר רב ששת בשם רבי אלעזר בן עזריה, כל המספר לשון הרע, וכל המקבל לשון הרע, וכל המעיד עדות שקר, ראוי להשליכו לכלבים, שכתוב "לכלב תשלכון אתו" וסמוך לו לגבי מעיד עדות שקר נאמר: "לא תשא שמע שוא", וקוראים את הפסוק גם בלשון לא תשיא.

שתי רצועות של חמור למדנו במשנה, ששתי הרצועות שהיו תלויות בין הרצועות הכפולות, היו מעור של חמור. ולומדים כן כפי שדרש אותו גלילי עליה דרב חסדא "ידע שור קנהו וחמור אבוס בעליו וישראל לא ידע". אמר הקב"ה, יבא מי שמכיר אבוס בעליו, ויפרע ממי שאינו מכיר אבוס בעליו,

ומגעת על פי כריסו אמר אביי, ממה שאומרת המשנה משמע, שרצועה צריכה להגיע עד פי כרסו, שלכל אחד עשו רצועה לפי מדתו. אמר לו רבא, אם כך היו צריכים להכין המון רצועות? אלא אמר רבא, שהיה חבק על הרצועה, ויכלו לקצר או להאריך אותה לפי הצורך. ואמרת הגמרא, שלומדים שצריך להלקותו, שליש מלפניו ושתי ידות מאחוריו, מהכתוב, ויהפילו השפט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר, ודורשים רשעה אחת מלפניו, שתי רשעיות מאחוריו. אמר רב חסדא בשם רבי יוחנן שלומדים שהרצועה היתה מוכפלת, מהכתוב "הפילו", שואלת הגמרא והרי ללמד שיהיה המוכה מוטה? מתרצת הגמרא שיכלה התורה לכתוב יטיהו, ומכך שכתבה והפילו, לומדים גם שתהיה הרצועה מוכפלת.

אין מעמידים חזנים אלה חסרי תנו רבנן, אין מעמידין חזנים שיהיו מכים את החייב, אלא חסירי כח ויתירי מדע. רבי יהודה אומר, שאין להקפיד בכך, ומעמידים אפילו חסירי מדע ויתירי כח. אמר רבא, מסתבר כדברי רבי יהודה, משום שכתוב "לא יסיף פן יסיף", אם יכולים להעמיד חסירי מדע, צריך להזהירם על כך, אבל אם מעמידים רק יתירי מדע, אין צורך להזהירם. ואמרת הגמרא, שחכמים סברו שכתבו זאת, משום שאין מזרזים אלא למזרזים. ואמרת הגמרא, שכשהוא מגביה את הרצועה מגביהה בשתי ידיו, וכשהוא מכהו

304 חולו של מועד

305 (מפרש בחגיגה (דף יח.) אם בראשון ובשביעי – הרי כבר אמור, הא לא בא להזהיר אלא על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה).

מכה ביד אחת, כדי שתבוא עליו המכה בכח.

קריאה אחת לכל המלקות

תנו רבנן, הגדול שבדיינין קורא, השני מונה,

והשלישי אומר הכהו. בזמן שאמדוהו להרבה מכות

מאריך, בזמן שאמדוהו למעט מקצר. שואלת הגמרא, והרי שנינו שחוזר לתחלת

המקרא? מתרצת הגמרא שיש מצוה לכוון שתהיה קריאה אחת לכל המלקות, אבל

אם לא כוון, חוזר לתחלת המקרא. תנו רבנן, נאמר בפסוק "מִכָּה רַבָּה" ומכאן

לומדים שאם הוסיף הרבה מכות על החייב ומת תחת ידו, גולה. ומנין שאף אם

הוסיף מכה אחת? תלמוד לומר: "עַל אֶלֶּה". שואלת הגמרא, אם כך מדוע נאמר

"מִכָּה רַבָּה"? אומרת הגמרא שלומדים מזה, שניתן להכותו בעל כורחו.

נתקלקל בין בריעי בין במים תנו רבנן, בין האיש ובין האישה רק אם נתקלקלו

9טו

בריעי פטורים מהמשך המלקות, אבל לא במים, דברי

רבי מאיר. רבי יהודה אומר האיש בריעי, והאשה במים. וחכמים אומרים, אחד

האיש ואחד האשה, בין בריעי בין במים. שואלת הגמרא, הרי שנינו שרבי יהודה

אומר, אחד האיש ואחד האשה בריעי? אמר רבי יצחק, שמה שאמר רבי יהודה אחד

האיש ואחד האשה בריעי כוונתו היא ששניהן שוין שבריעי נפטרים מהמלקות,

אבל במים אשה נפטרת ואיש לא. אמר שמואל, כפתוהו ורץ מבית דין פטור.

שואלת הגמרא, הרי שנינו שאם נתקלקל בריעי, בין קודם שהכהו כלל³⁰⁶, בין

לאחר שהכהו, פוטרין אותו³⁰⁷. נפסקה הרצועה בהגבהה שניה פוטרין אותו, שהרי

נקלה באותה הכאה שהכהו, אבל אם כשהרים ידו להכות את הראשונה נפסקה,

אין פוטרין אותו. ומדוע שלא יפטר כמו שנפטר הרץ מבית דין? מתרצת הגמרא,

שרק אם רץ פטור, אבל כאן שלא רץ לא. תנו רבנן, אמדוהו שאם ילקוהו מיד

יתקלקל בריעי, פוטרים אותו³⁰⁸, אבל אמדוהו שלא יתקלקל עד לאחר המלקות

מלקים אותו, ואפילו קלה לפני שלקה מלקים אותו אחרי כן, שנאמר: "וְהִכָּהוּ",

"וְנִקְלָה" ולא שנקלה כבר בבית דין.

משנה

שכר הבטל מן העבירה

כל חייבי כריתות שלקו נפטרו ידי כריתתם, שנאמר:

"וְנִקְלָה אֶחָיֶךָ לְעֵינֶיךָ" כשלקה הרי הוא כאחיד, דברי

רבי חנניה בן גמליאל. ואמר רבי חנניה בן גמליאל, מה אם העובר עבירה אחת

נוטל נפשו עליה, העושה מצוה אחת על אחת כמה וכמה שתנתן לו נפשו³⁰⁹. רבי

306 מחמת פחד.

307 שכתוב בו נקלה והרי כבר קלה. רש"י.

308 דפן יוסיף ונקלה כתיב דאין נותנין לו מכה שיקלה עליה מיד. רש"י.

309 מדה טובה מרובה ממדת פורענות אחד מחמש מאות, במדת פורענות כתוב "פוקד עון אבות, על בנים, על שלשים, ועל רבעים", ובמדה טובה כתוב, "עושה חסד לאלפים", משמעות לאלפים אינו פחות משני אלפים, ארבעה דורות כנגד אלפים דורות, היינו אחד מחמש מאות, ואם נפרש אלפים כפשוטו דמשמע אלפים עד סוף כל

שמעון אומר, ממקומו הוא למד, שנאמר אחר כל העריות "וַיִּנְכְּרֵנוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֲשׂוֹת מִקָּרֵב עִמָּם"³¹⁰, ונאמר קודם העריות³¹¹, "אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחַי בָּהֶם"³¹², שכל היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה. רבי שמעון בן רבי אומר, נאמר בתורה, "רַק חֶזֶק לְבַלְתִּי אָכַל הָדָם כִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ", ומה אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו, הפורש ממנו מקבל שכר, גזל ועריות שנפשו של אדם מתאוה להם ומחמדתם, הפורש מהן על אחת כמה וכמה שיזכה לו, ולדורותיו, ולדורות דורותיו, עד סוף כל הדורות.

רבי חנניא בן עקשיא אומר, רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל³¹³, לפיכך הרבה להם תורה ומצות³¹⁴, שנאמר: "ה' חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תוֹרָה וַיֹּאדִיר".

גמרא

למדנו במשנה שלרבי חנניה בן גמליאל הלוקה נפטר חייבי כריתות הם כן בכלל מלקות ארבעים מכרת. ואמר רבי יוחנן, חלוקים עליו חבריו על רבי חנניה בן גמליאל. אמר רב אדא בר אהבה, שאמרו בישיבתו של רב, שנינו אין בין שבת ליום הכפורים, אלא שזה זדונו בידי אדם, וזה זדונו בהכרת. ואם כדברי רבי חנניה בן גמליאל, גם כרת יש בו בידי אדם? רב נחמן בר יצחק אומר, משנה זו אמרה רבי יצחק, הסובר שאין מלקות בחייבי כריתות. ששנינו בברייתא, רבי יצחק אומר, חייבי כריתות בכלל היו, ולמה יצאת כרת באחותו? לדונו בכרת ולא במלקות³¹⁵. רב אשי אמר, שאפשר לומר שהמשנה הזו היא כרבנן, הסוברים שחייבי כריתות הם כן בכלל מלקות ארבעים, אבל מודים לרבי חנניא שנפטר מלקות מידי כריתות. ובכל זאת אי אפשר ללמוד שבת מיום כיפור, כיוון שעיקר העונש של שבת הוא בסקילה בידי אדם, ועיקר עונשו של יום הכפורים בידי שמים³¹⁶. אמר רב אדא בר אהבה בשם רב, הלכה כרבי חנניה בן גמליאל.

אמר רב יוסף, מי עלה לשמים ובא ואמר זאת? אמר לו אביי, והרי אמר רבי יהושע בן לוי, שלשה דברים עשו בית דין של מטה, והסכימו בית דין של מעלה על ידם, וכי גם שם תקשה מי עלה לשמים ובא ואמר זאת? אלא שלמד זאת מפסוקים, וכן

הדורות, כל שכן שמרובה מידה טובה. רש"י.

310 חייב כרת על הנכשל בהן, ונתן חיים למנוע ובדל מהם.

311 עמוד ב'.

312 ובסמוך נאמר, "איש איש אל כל שאר בשרו", ומשמע, שמי שעושה חוקותי אני נותן חיים לו. רש"י.

313 כדי שיהיו מקבלין שכר במה שמונעין עצמן מן העבירות. רש"י.

314 שלא היה צריך לצוות כמה מצות וכמה אזהרות, על שקצים ונבלות, שאין לך אדם שאינו קץ בהן, אלא כדי שיקבלו שכר על שפורשין מהן. רש"י.

315 ולכן אמר שזדון כרת בידי שמים ולא בידי אדם, אבל הסובר שיש מלקות בחייבי כריתות, מודה לרבי חנניא שכשלקו נפטר מדי כריתות. רש"י.

316 ואף על גב שיש חיוב מלקות בחייבי כריתות, ואנו הולכים אחר עיקר החיוב, וכן עיקר. מורי. ויש מפרשים, עיקר זדונו תחלתו בר כרת הוא, ואם לא ילקה נכרת. רש"י.

כאן דרשו זאת מפסוקים.

שלשה דברים עשו בית דין של מטה, והסכימו עמם בית דין של מעלה

מבררת הגמרא, מהיכן למד רבי יהושע בן לוי, ששלשה דברים עשו בית דין של מטה, והסכימו בית דין של מעלה על ידם, והם, החיוב לקרוא את המגילה, שאילת שלום, והבאת מעשר. מקרא מגילה נדרשת מהכתוב, "קִימוּ וְקָבְלוּ הַיְּהוּדִים", קיימו למעלה מה שקבלו למטה. ושאילת שלום, שמותר לאדם לשאול בשלום חבירו בשם, ואין בכך משום מוציא שם שמים לבטלה³¹⁷. נדרש מהכתוב "וְהָיָה בְּעֹז בָּא מִבֵּית לַחֵם וַיֹּאמֶר לְקוֹצְרֵים ה' עִמָּכֶם" וכן מהכתוב, "ה' עִמָּךְ גִּבּוֹר הַחֵיל". אומרת הגמרא שהראיה מבועז לא הספיקה, כיוון שיתכן ובוועז אמר כך מדעתו, ומשמים לא הסכימו על ידו, ומכך ששאל המלאך בשלום גדעון בשם מוכח שהסכים.

קנס עזרא במעשר ראשון הבאת מעשר, שקנס עזרא הסופר את הלויים בגלל שלא עלו עמו, וצוה להביא כל המעשרות אל לשכת בית ה', והיו הכהנים והלויים שוים במעשר ראשון, וחזקיהו הכין לשכות להביא כל המעשרות בהן, כדי שלא יקבלום הלויים, שהיו עובדי כוכבים, וגם תיקן להעלות לירושלים מעשר ירק ומעשר אילן, ומצינו שאמר הנביא, "הָבִיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאוֹצֵר וַיְהִי טָרֶף בְּבֵיתִי וּבְחֻנּוֹנִי נָא בְּזֹאת אָמַר ה' צְבָאוֹת אִם לֹא אֶפְתָּח לָכֶם אֶת אַרְבּוֹת הַשָּׁמַיִם וַהֲרִיקֹתִי לָכֶם בָּרֶכָה עַד בְּלִי דִי". שואלת הגמרא, מה הכוונה "עד בלי די"? אמר רמי בר רב, עד שיבילו שפתותיכם מלומר די.

בג' מקומות נגלתה רוח הקודש אמר רבי אלעזר, בשלשה מקומות נגלתה רוח הקודש³¹⁸, בבית דינו של שם, ובבית דינו של שמואל הרמתי, ובבית דינו של שלמה. 1. בבית דינו של שם³¹⁹, שכתוב "וַיִּכַּר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צִדְקָה מִמֶּנִּי, ומהיכן ידע? הרי יתכן שכמו שהוא בא עליה, בא עליה אדם אחר, יצאה בת קול ואמרה הדברים נעלמים הללו מאתי יצאו³²⁰. 2. בבית דינו של שמואל שכתוב, "הֲנִי עָנִי בִּי נֶגֶד ה' וְנֶגֶד מְשִׁיחוֹ אֶת שׁוֹר מִי לְקַחְתִּי" וַיֹּאמְרוּ לֹא עֲשִׂיתָנוּ וְלֹא רְצוֹתָנוּ" וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עַד ה' בָּכֶם וְעַד מְשִׁיחוֹ הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא מִצְאָתֶם בְּיַד מְאוּמָּה, ומכך שלא נאמר ויאמרו, מוכח שיצאה בת קול ואמרה אני עד בדבר זה³²¹. 3. בבית דינו של שלמה, שכתוב "וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר תָּנוּ לָהּ אֶת

317 רש"י בשם רבו. ומביא עוד פירוש, מרבי. שחייב אדם, לשאול בשלום חבירו בשם. וגם אנו כששואלים בשלום השני, מזכירים שם כוון ששלום הוא משמותיו של הקב"ה. רש"י.

318 כך כ' רש"י שהופיע פי' נגלה והוכיח בשעת הצורך. והביא עוד לישנא אחרינא ש שהופיע פי' נשמעה בקול גדול.

319 בית דין של בניו ותלמידיו אבל הוא כבר לא היה חי באותו הזמן. רש"י.

320 לפי שיהודה היה מלך, והיא זכתה לצאת ממנה מלכים מתוך שהיתה צנועה בבית חמיה, יצאתה גזירה זו מלפני, שיצא זרע משניהם. כך פי' רש"י בשם רבו והביא עוד פי', מאתי הייתה שיצאו ממנה שני בנים הללו לכבוש העולם, שהרי עתיד דוד ומשיח לצאת ממנה. רש"י.

321 לעולם ישראל אמרו עד, והטעם שכתוב ויאמר כוון שבני ישראל נקראו יחיד.

הַיְלֹוד הַחַי וְהַמֵּת לֹא תִמְיָתָהּ הִיא אָמַר וּמַהֲיֵכֵן יָדַע, אוֹלֵי הִיא מַעֲרִימָה עָלָיו? אֵלֹא שִׁיצֵאָהּ בַּת קוֹל וְאִמְרָהּ הִיא אָמַר.

אָמַר רַבָּא, שֶׁאִפְשָׁר לִפְרוֹךְ אֶת כָּל הָרְאִיּוֹת, שֶׁהָרִי יִתְכֵּן שִׁיְהוּדָהּ, חִישָׁב אֶת הַחוֹדָשִׁים וְהַיָּמִים, וְלִפִּי הַחֲשָׁבוֹן הַבֵּין שֶׁהָרִיוָנָה יִכּוֹל לִהְיוֹת מִמֶּנּוּ, וְלִכֵּן לֹא חֲשָׁד בָּהּ שֶׁבָּא עָלֶיהָ אָדָם אַחֵר, אֲלֵא הַחֲזִיקָהּ שֶׁרָק אֵלָיו נִבְעֵלָהּ. וְכֵן עַל הָרְאִיָּה מִשְׁמוּאֵל אִפְשָׁר לִפְרוֹךְ וּלְמַר, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל נִקְרָאוּ בְּלִשׁוֹן יַחֲיד כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "יִשְׂרָאֵל נִשְׁעָ בָּהּ" וְכֵן אֶת הָרְאִיָּה מִשְׁלָמָה אִפְשָׁר לִפְרוֹךְ שֶׁמִּכָּךְ שֶׁלֹּא רִיחְמָהּ הִיָּה בְּרוּר לּוֹ שֶׁהִיא לֹא אִימֹא אֲלֵא זֶה שֶׁרִיחְמָהּ. אֲלֵא אוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא, שֶׁאֵכָן אֵין לִכְךָ לִימּוּד מִפּוֹרֶשׁ, אֲלֵא שֶׁכָּךְ קִיבַל מִרְבוֹתָיו בְּשֵׁם הַגְּמָרָא.